

Tema

Dansens og musikkens rødder 70

Mallebrok fra hele landet - 1. del

af Per Sørensen

Når jeg denne gang tager hul på historien om Mallebrok, er det, fordi visen altid har fascineret mig. Så længe jeg kan huske, har jeg kunnet synge om "Mallebrok er død i krigen - i 1864". - Jeg kender endda flere variationer, som jeg må have lært af de andre børn i "barndommens gader", når vi var nede at lege.

På samme måde, som visen er udbredt overalt, har der også været knyttet forskellige danse til melodien. F.eks. fortæller lærer Kierckeby fra Sønder Omme: *I første Halvdeel af 18de Aarhundrede dandsede man til Stads også Menuet, saaledes min Faders Forældre, fødte mellem 1720 og 1730; men den var ganske glemt eller tilsidesat inden Aarhundredes udgang. Man havde dandset den efter den gamle Melodi: "Malbrok i Leding farev".*

Hvis man kan stole på udsagnet, har man altså benyttet melodien i sidste halvdel af 1700-tallet til Menuet!

Som i sidste nummer af "Dansen og musikkens rødder" skal vi atter til Sverige for at finde den næste dansebeskrivelse, som er en kvadrilledans. Den findes også i Baron Fredrik Åkerhielms Dansbok fra 1785. I dansebogen er der næsten 200 kontradanse og rækkedanse, og den indeholder både noder og dansebeskrivelser.

No. 130 "Malborough" er som følger:

No. 130 Malborough

Baron Åkerhielms dansbok 1785

St. R. = (Stora Ring). Pr. pa. = (Premiere par) gjöra pousette = (kompliment) och P. de R. = (pas de Rigaudon), så tillbakas och tournera Damerne under högra armen, så balance, P de R i hörnan och omdansning med egen Moitiées. Sec. pa = (sekund par) gjöra det samma. slut.

Derefter fortsættes med andre ture, som vi kender det fra

vore kvadrilledanse.

Senere kommer en pardans til melodien, som har været danset overalt i Danmark i hele 1800-tallet. Dansen findes i forskellige varianter, men kan fatningsmæssig deles op i 2 varianter. Den ene, hvor vi har forlæns korsgreb og den anden rygkorsgreb. Begge danse starter med runddans - hvorefter man danser fremad og laver appel eller hæl støtte - gentages modsatte vej og så nogle reeltrin på stedet eller atter runddans.

Denne dans er sikkert kommet hertil i forbindelse med Napoleonskrigene i begyndelsen af 1800-tallet, men mere om det senere.

Første gang, vi hører om pardansen, er i 1806, og beskrivelsen er fra Mandø, hvor det er en pigedans: "Efter Hertugen af Marlboroughs vise danser de unge piger en dans, hvori de viser stor færdighed i at slå takten med tøffel-hælene uden at tabe dem".

På Mandø har man senere i århundredet danset den før omtalte pardans med rygkorsgreb, og man har haft en visetekst, der i begyndelsen lyder "Min sorrig har jeg sluttet"³. Ifølge Grøner Nielsen har Mallebrok bl.a. også været kendt som en Karledans i Dåstrup på Sjælland.

Hvem var da Mallebrok, og hvor gammel er melodien? Mange har i tidens løb prøvet at beskæftige sig med historien om Mallebrok-visen, og her kommer der et sammendrag af tidligere forskning og skrivelser om visen: I 1563 var der religions- og borgerkrig i Frankrig, og i den forbindelse blev der begået et politisk mord mod føreren af det katolske parti, Hertug Francios af Guise, der blev myrdet. Om denne begivenhed blev der skrevet en meget sørgelig vise, og den blev sunget på en melodi, som alle i Frankrig kendte i 1563. Melodien var oprindeligt skrevet til en vise, der handlede om Ridder Hr. Marborou, og den begyndte således: "Marborou s'en Va-t-en guerre" (Marborou er faldet i krigen)⁴.

Melodien var så tilpas enkel og naiv, at den meget let kunne læres, og den har været benyttet mange gange og har bl.a. været benyttet af den franske hofkomponist Lully (1633-1687) i én af hans nitten, nu aldeles forglemte, operaer, nemlig "Armide"⁵.

Det var dog en helt anden begivenhed, visen blev knyttet til. Det var i året 1709, hvor England og Frankrig var i krig med hinanden - om den spanske arvefølge. Den 11.

september foregik det berømte slag ved Malplaquet, hvor den engelske feltherre var John Churchill, Hertug af Marlborough (1650-1722), der vandt over de franske tropper – godt hjulpet af danske ryttere. I den franske lejr havde man, for at opildne soldaterne inden slaget, bildt dem ind, at Hertugen af Marlborough var død. De franske soldater blev så glade over meddelelsen, at der straks blev digtet smædevisen "Mort et convoi de l'invincible Marlborough", og den blev sunget på den gamle melodi om Marborou, blot sang de nu "Marlborough s'en Va-t en guerre". Hertugen af Marlborough var imidlertid slet ikke død. Han døde først i 1722, hvor han, som en træt, gammel, sindssyg mand, døde på sit eget slot i England. Som jeg tidligere skrev, blev slaget, ifølge Søren Telling⁶, kun vundet, fordi danske ryttere blev sat ind i det afgørende øjeblik.

Det er de færreste, der ved, at Frederik d. 4. udlånte betydelige dele af Danmarks hær til fremmede lande. Fra 1701 til 1714 udlånte han 3000 rytteri-soldater, 1000 dragoner og 8000 infanterister til sømagterne Holland og England, da de var i krig mod Frankrig om den før omtalte, spanske arvefølge.

Den franske armé bestod af 80.000 mand og var anført af den aldrig besejrede Marechal Villars. Det engelske-hollandske angreb blev sat ind med hen ved 80.000 mand – under kommando af Prins Eugen og Hertug Malborough, som af vore dragoner altid benævntes Mallebrok. Da slaget, trods al iver, ikke syntes at komme sin afslutning nærmere, lod Malborough det danske rytteri sætte ind, og det hjalp. Franskmandene blev rendt aldeles over ende og leverede ikke flere feltslag i den krig.

John Churchill, Hertug af Marlborough (1650-1722)

Der er ingenting, der tyder på, at de danske ryttere har hørt visen i 1709, da det ikke har været muligt for mig at finde nogle danske kilder til visen fra før 1787, og da var det en helt anden begivenhed, der gjorde den hensovende vise berømt. Ifølge Skandinavisk Folkemagazin⁷ og Louis Bobé⁸ er begivenheden: "Da Ludvig XVI's og Marie Antoinettes førstefødte søn kom til verden i oktober 1781,

skaffede man en amme til barnet fra Normandiet. Madame Poitrine, som hun selv kaldte sig, var af naturen kvik og fornøjelig. Fra sin hjemstavn havde hun medbragt en del folke-

lige viser, hvormed hun lullede den spæde Dauphin i søvn. Blandt disse viser var også "Malbrough s'en va-t en guerre" med dens indsmigrende refræn: Miron-ton – miron-ton – miron-taine. Dronningen hørte den inde fra barnekammeret, spillede den efter på klaveret, hofdamerne fulgte efter, og på utrolig kort tid havde hele Paris fået sangen "på hjernen", og derfra vandrede melodien over det ganske Frankrig."

Marie Antoinette med børnene

Beaumarchais fik den heldige ide at anvende melodien i "Figaros Bryllup". I tekstudgaven af "Mariage de Figaro" fra 1785, der udkom året efter operaens førsteopførelse, angives det, at Chérubins yndefulde arie "Mon coursier hors d'haleine" synges på Melodien "Marlborough s'en va-t en guerre". Romancen gjorde stormende lykke i Paris, og ved det første karneval efter premieren på "Figaros Bryllup" så man kun

vogne, der fremstillede "den uovervindelige Marlboroughs ligfølge" med musikanter, der spillede melodien som sørgelidende hymne. I de følgende 4-5 år hørte man på Paris' gader kun nynne Miron-ton - miron-taine. Sangen solgtes alle vegne, den blev trykt på vifter og anbragt på kakkelovnsskærme, og illustrationer til visen, fra kunstneriske fremstillinger i akvareller og olie ned til grove godtkøbstryk, fandt rivende afsætning over hele landet, særligt billedet af Marlboroughs frue, som fra tårnets tinde spejder efter pagen, der ventes at skulle bringe budskab fra hendes gemal".

Visen blev ikke kun populær i Frankrig, den gik sin sejrsgang overalt – og kom også til Danmark.

Det vil jeg fortælle mere om i næste nummer af Hjemstavnsliv.

Kildehenvisning:

- ¹ "Noget om Sønder Omme ..." – Samlinger til jysk historie og topografi 5 (1874-75) s. 97
- ² "Beskrivelse over Ejlandet Mandø" af Manø-præsten Henrik Bruun - 1806
- ³ "Folkelig Vals" af Grüner Nielsen - København 1920, side 68 og 69
- ⁴ "En gammel Melodi's historie" af Prikken. "Folkedanseren" 1. årgang nr. 2 - 1941 (Medlemsblad for folkedansere i Århus)
- ⁵ "Lidt om Nationalsange og Malebroksvisen" af Osc. Arlaud. Vor Jord nr. 27 - 1901
- ⁶ "240 Aar gammel Ryttermarch" af Søren Telling. Jyllands-Posten 11. sep. 1947 (findes i DFS arkiv 1906/37)
- ⁷ "Nogle gamle Sanges Oprindelse" – Skandinavisk Folkemagazin 1864, side 814
- ⁸ "Malbrough i Leding drager" af Dr. phil Louis Bobé. Kronik i Dagens Nyheder 24. sep. 1931